

Viljem Putick in njegov prispevek k tehničnemu vidiku našega jamarstva

France Šušteršič

Saj vemo vse, pa vendar ... Kdo je bil Viljem Putik (Vilelm Puttik, Wilhelm Putick)? – Iz različnih virov, ki jih ni tako malo, izvemo¹, da je bil rojen 7. julija 1856, v Popůvkah² pri Brnu, v češko-nemški družini. Oče, okrožni gozdar³, mu je kmalu umrl. Mladi Viljem se je vpisal na realko v Brnu in 1876 maturiral z odliko. Naslednji dve leti je praktical gozdarstvo v Troubskem⁴, nato pa obiskoval poljedelsko visoko šolo na Dunaju. Tam je med drugimi predmeti poslušal tudi geologijo, mineralogijo in petrografijo. Diplomiral je 28. 7. 1881 in ostal še dva semestra kot pomožni asistent na stolici za opisno in praktično geometrijo. V naslednjih letih je opravil dodatne strokovne izpite in 1. 1. 1885 nastopil službo gozdarskega asistenta na državnem ravnateljstvu gozdnih domen na Dunaju. Prva leta ga je država

pošiljala sem in tja, dokler se ni dokončno ustalil v Ljubljani, kjer je 26. 1. 1929 umrl in je pokopan.

Putika jamarji in speleologi danes poznamo predvsem kot enega od očetov našega podtalnega rovanja⁵, člani DZRJL pa tudi kot enega ustanovnih članov našega društva. Kaj je mlademu Viljemu spodbudilo raziskovalno žilico in ga pritegnilo k zanimanju za kraški svet, posebej za podzemlje? Iz njegovega uradnega življenjepisa razberemo dvoje.

Njegov oče je bil gozdar in že kot otrok se je Viljem v naravi počutil bolj domačega, kot če bi bil npr. rojen Brnčan⁶. Očetova služba je posredno pomenila še precej več. Nedaleč severovzhodno od Brna je za Češko kar obsežen kompleks Moravskega krasa. Predvsem v

¹ Z manjšimi dodatki oz. razlagami podpisanega. Za začetek glej: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi477055/>.

² Popůvki so, enako kot mnoga krajevna imena v našem Prekmurju, množinski samostalnik ženskega spola. Zato je prav pisano »v Popůvkah« in ne kot moški spol, kot se je na pol uveljavilo v Sloveniji.

³ Mogočna smreka, ki jo je posadil Viljemov oče, še stoji. Gozdovi v najbližji okolici Popůvek za naše razmere niso prav »gosti« – vse skupaj je bolj podobno parku.

⁴ Sosednja vas, kjer sta fara in »matična« železniška postaja Popůvek.

⁵ Da ne bo pomote: rov → rovanje.

⁶ Brno je bližnje mesto (ki ima danes okrog pol milijona prebivalcev), že tedaj drugo največje na Češkem in močno gospodarsko središče. Prebivalci sebe imenujejo Brňjaci (ed. Brňjak). Danes Popůvki bolj ali manj spadajo v zunanje obmestje Brna.

Putikova rojstna hiša ob glavni ulici Popůvek. – Stala je natanko na kraju, kjer jo danes prečka avtocesta Praga - Brno. Podrta je bila pred pol stoletja ob cestogradnji. (Avtor neznan. S posredovanjem največjega češkega puticista, prof. dr. J. Matyašeka).

južnem delu je poraščen s precej resnejšimi gozdovi kot okolica Popůvek. Skoraj gotovo je Viljemov oče po službeni dolžnosti zahajal tudi tja, s seboj pa jemal svojega sina.

Prav sredina in druga polovica 19. stoletja, torej njegova mladeniška doba, je bil tudi čas, ko se je strokovno zanimanje⁷ usmerilo v podrobnejše raziskovanje sicer že kar dobro znanega Moravskega krasa oz. njegovega podzemlja. Sodelovali so domači »naturalisti« iz Brna in dunajska⁸ strokovna elita⁹. Raziskovalno vzdušje je bilo v zraku. – Znani so bili ponori, znan je bil ponovni izvir; treba je bilo vse to samo še povezati¹⁰. Tudi vmes je bilo sicer znanih že precej jam, a se vse zaključijo visoko nad podzemskimi tokovi. Paleontologi so tam odkrivali zanimive kosti, polagoma pa so se postavljala tudi nova vprašanja. Ne samo: kaj?

in kje? – vse bolj tudi: kako? in zakaj? Raziskovalna mrzlica je mladega Viljema, ki je bil očitno zelo ukažljen, a tudi razmišljujoč, hočeš-nočeš potegnila za seboj. Nehote je vsrkal idejo, da so jame same po sebi »skozenjci«. Če gre potok ali reka nekje noter, mora drugje ven. Če so vmes za človeka slepi fragmenti, to pač mora biti drugotno. In tu vstopa drugi vidik – Putik si je na univerzi pridobil natanko tista strokovna znanja, ki ji resnejši raziskovalec kraškega podzemlja pač mora imeti.

Vendar med pomembnejšimi raziskovalci Moravskega krasa njegovega imena ne bomo našli. Prezgodaj je odšel drugam. Je pa dobro sledil dogajanju. Ne samo, da bi ob branji časopisnihotic podoživljaj opoj novih odkritij. Dobro je sledil tudi razvoju jamarske tehnike¹¹. V času Putikove mladosti se je na Moravskem

⁷ Čisto jamarsko-športnega v današnjem smislu besede tedaj še ni bilo.

⁸ Brno je od Dunaja oddaljeno le dobri dve uri vožnje z vlakom – za tiste čase tako rekoč na pragu cesarske prestolnice.

⁹ Malo kasneje je tja pritegnilo tudi Putikovega sodobnika in znanca E. Martela.

¹⁰ To je potapljačem (žal so bile med njimi tudi smrtne žrtve) uspelo šele v preteklih desetletjih.

¹¹ O njenih osnovnih vidikih sem že večkrat pisal in povzemam samo bistvo. Gre za tri stopnje. Na prvi so raziskovalci s skrajnimi tehničnimi naporij najete delovne sile v podzemlje samo podaljševali »navadne« poti, svetili pa so si predvsem z baklami ali oljenkami. »Veličasten« primer takega raziskovanja so Škocjanske jame. Na drugi stopnji jamarji uvajajo metode in opremo, ki je že na tržišču in razvita v jamskim razmeram v primerljivih, npr. rudarskih okoljih. Na tretji stopnji je oprema popolnoma prilagojena specifičnim jamarjevim zahtevam, enako pa se jamam čim bolj prilagaja jamar sam. S pojavom vrvene tehnike in čelnih LED svetilk so to prinesla šele zadnja desetletja.

krasu končevala prva faza in je prehajala v drugo. K temu so raziskovalce prisilile predvsem razmere v Slopsko-Šošuvskih jamah, ponoru Sloupskega potoka na severnem obrobju Moravskega krasa. Voda se na kratko razdaljo manj kot 200 m od stika apnenčeve gmote z nekrasom spusti malodane 100 m globoko. Kdor je hotel vedeti, kaj je »tam«, je hočeš-nočeš moral poseči po drugačnih tehničnih sredstvih. Nič več na čisto silo in s »posiljevanjem« podzemlja.

V nam bližjem Trstu so jamarji na prehodu iz prve v drugo fazo začeli uporabljati vrvne ladijske lestve¹², razsvetljava pa je bila včasih kar bizarna. V rudarsko razviti Moravski, daleč od morja, pa so uvajali opremo, razvito tam. Zdi se, da je druga polovica 19. stoletja na Moravskem čas, ko so domačini (vsekakor v tesnem stiku z Dunajem) tako rekoč samostojno razvili za tisti čas vrhunsko jamarsko opremo in tehniko. Putiku to pač ni moglo uiti. (op.: Še moja generacija jamarjev je v svoji začetniški dobi uporabljala rudarske karbidke in »železne« lestve.)

Če drugega ne, ko se je društvo šele ustanavljalo, je Putik natanko vedel, kaj je na »tržišču« in kako se uporablja¹³. Imel pa je za seboj tudi nekaj desetletij lastnih izkušenj na krasu v južni Sloveniji. Drugo veliko ime začetne društvene dobe je Tržačan I. A. Perko, ki je tudi že imel svojo jamarsko »težo«. Izkušnje je pridobival tako rekoč na domačem pragu, to se pravi v okolici Trsta, in se priučil domačim metodam. Vendar je obveljala Putikova in naši društveni predniki so takoj usvojili naprednejše severnjaške metode. Mednje sodi tudi iskanje dihalnikov. Znamenita dihalnika Mestikad¹⁴ in Cykanska propast¹⁵ na odprtem polju sredi Moravskega krasa sta domače raziskovalce dobesedno izzivala že v Putikovem času. Ključ je stari Viljem

uporabil pri iskanju podzemske Ljubljance. Odkril je Lipertovo in verjetno na isti način tudi Najdeno jamo.

Putikov neposredni ali posredni vpliv se kaže še v enem vidiku. Kljub deklariranemu iskanju podzemske Reke, je proti koncu stoletja tržaško – predvsem italijansko – jamarstvo kraške votline obravnavalo vse bolj individualno. Kakor da so »zavezani žaklji«, kot se je posrečeno izrazil pokojni E. Pretner. K temu jih je prisilila izkušnja – razen Škocjanskih in Kač(n)je jame so jame matičnega Krasa daleč nad gladino podtalnice in sorazmerno kratke. Prekmalu jih zadelata siga ali ilovica. Putik je z Moravske prinesel drugačno izkušnjo – vsaj »vodoravne« jame so v bistvu dolgi sistemi, ki jih je pač treba nekako »zložiti« skupaj. Da pa bi to šlo, je potrebno imeti dobre načrte, da sploh veš, kaj naj bi spadalo skupaj in kje »pritisniti«. Enako filozofijo je zaznati tudi pri njegovih »učencih«, namreč Drenovcih.

Putik je bil vsestranski raziskovalec krasa. Predvsem ga poznamo kot – danes bi rekli – vodogradbenika in speleologa. A to ni tema Glasu podzemlja. Putik je v svojem zanimanju tudi krepko prestopil mejo med utilitarnim in čistim – »za svojo dušo« – raziskovanjem kraškega podzemlja. V naše kraje je uvedel uporabo, v tedanji dobi najsodobnejše, jamarske opreme in mladim jamarjem vbil v glavo, da mora tam, kjer se pozimi sneg ne obdrži, spodaj biti večji jamski prostor. Na bolj »doktrinarni« ravni je v društvo vnesel miselnost, da (»vodoravne«) jame niso votline kar tako, ampak da so človeku dostopni samo delci večjih spletov. In tisto najvažnejše, kar je tudi njegova osebna nota: Poskušaj na vse načine, preglej vse luknje, a to počni sistematično in s premislekom.

Da pa je postal jamarsko božanstvo, ni več zadeva tehnologije, temveč teologije. Gulp!

¹² To se je zavleklo še v prvih desetletjih 20. stoletja.

¹³ Drenovci so bili izvorno alpinisti in so poznali le sočasno alpinistično in smučarsko tehnologijo.

¹⁴ Kjer si je »jamarske zobe« polomil K. Absolon.

¹⁵ Kjer je pred pol stoletja vendarle uspel največji prodor do podzemskega toka Bila, voda – Sloupski potok – Macocha. Danes je to Amaterska jeskyne, daleč najdaljša na Češkem.